

УДК 330.332

С. П. Пенцак,
аспірант,
Дніпропетровський державний аграрний університет

ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті визначено, що зниження обсягів національного виробництва, обумовлено звуженням інвестиційної діяльності, яка не забезпечує навіть простого відтворення капіталу, а отже, економіка в останні роки функціонує за рахунок непродуктивного використання амортизаційного фонду. Доведено, що ефективне здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві обумовлює необхідність оптимізації системи управління інвестиціями і формування відповідної структури управління.

Annotation. It is certain in the article, that decline of national production volumes, it is conditioned by narrowing of investment activity which does not provide the simple recreation of capital even, and consequently, an economy in recent years functions due to the unproductive use of sinking fund. It is led to that effective realization of investment activity on an enterprise stipulates the necessity of optimization of the control system by investments and forming of the proper structure of management.

Ключові слова: Інвестиції, інвестиційний процес, капітальні вкладення, підприємство, економічний розвиток.

I. Вступ

У рамках оцінки стану інвестиційного клімату важливе місце займає визначення причин, які обумовлюють недостатній рівень інвестиційного розвитку підприємств. Серед умов, що спричиняють низький рівень розвитку інвестиційних процесів, варто виділити наслідки десятирічної економічної кризи й істотні перекося в економічній сфері, що виявляються в дефіциті коштів у виробничому секторі і наявності надлишку вільних активів у банківському секторі. Така ситуація є наслідком відділення банківського капіталу в зв'язку з високою ризикованістю вкладень у виробничий сектор в Україні.

Наступною умовою, що істотно перешкоджає розвитку виробничих процесів у цілому й інвестиційних зокрема, є низька ефективність податкового законодавства, яка веде до значної тінізації потенційних інвестиційних джерел, а також до зниження рентабельності значного числа інвестиційних проектів і загальному погіршенню інвестиційного клімату.

Загальна нестабільність правової бази в державі також є умовою, що істотно знижує інвестиційну привабливість підприємств. При цьому нестабільність і непередбачуваність правового поля знижує безпеку інвестування, а його складність і запутаність у сукупності з відсутністю налагодженої інформаційно-консалтингової інфраструктури підприємства істотно гальмує залучення зовнішніх коштів.

II. Постановка завдання

- визначити сутність, види та функції інвестицій;
- узагальнити головні ознаки інвестиційної привабливості підприємства;
- здійснити характеристику системи управління інвестиційною діяльністю;

III. Результати

Категорія інвестицій визначається багатьма ученими (як закордонними, так і вітчизняними) неоднаково [1, 2, 3, 6, 8]. Одні з них розглядають цю категорію з фінансової й економічної точок зору як довгострокове вкладення ресурсів з метою одержання прибутку в майбутньому. Інші, в економічному значенні, інвестування визначають як організацію виробничого процесу з метою створення виробничих потужностей і найму робочої сили, розуміючи під інвестиціями вкладення коштів у реальні активи для виробництва товарів і послуг з метою отримання прибутку при обґрунтованому розмірі ризику.

У широкому змісті, під інвестиціями розуміються кошти, майнові й інтелектуальні цінності держави, юридичних і фізичних осіб, що направляються на створення нових підприємств, реконструкцію і технічне переозброєння діючих, придбання нерухомості, акцій, облігацій, інших цінних паперів з метою одержання прибутку [1]. У загальновідомій класифікації інвестиції поділяються на:

- портфельні (фінансові), тобто вкладення в акції, облігації, інші цінні папери, активи інших підприємств;
- реальні, тобто вкладення в створення нових, реконструкцію і переозброєння діючих підприємств. Ці інвестиції називають ще капіталотворюючими, що включають: інвестування в основний капітал, витрати на капітальний ремонт, придбання земельних ділянок, інвестиції в нематеріальні активи (патенти, ліцензії, програмні продукти, інновації й ін.), і інвестиції в поповнення запасів матеріальних оборотних коштів.

Відмінною рисою фінансових інвестицій у порівнянні з реальним інвестуванням є те, що вони не призначені для обов'язкового створення нових виробничих потужностей, а припускають передачу прав на гроші і придбання прав на майбутній дохід. Вони можуть називатись портфельними, тому що ризик їхнього вкладення, як правило, знижується за допомогою диверсифікованості інвестиційного портфеля.

Як економічна категорія інвестиції виконують ряд найважливіших функцій, серед яких:

- забезпечення конкурентоспроможності продукції і підвищення її якості;
- структурна перебудова виробництва;
- створення необхідної сировинної бази для ефективного функціонування підприємств;
- рішення соціальних проблем.

Інвестиції необхідні для забезпечення ефективного функціонування підприємств, їхнього стабільного стану й у зв'язку з цим вони використовуються для досягнення наступних цілей: подальшого розширення і розвитку виробництва; відновлення основних виробничих фондів; підвищення технічного рівня праці і виробництва; здійснення природоохоронних заходів і придбання цінних паперів, вкладення коштів в активи інших підприємств.

Для підвищення ефективності використання інвестицій в економічній літературі розроблена їх науково обґрунтована класифікація. Інвестиції класифікують з позицій форми, економічного змісту кожної з груп. На нашу думку, найбільш повною і комплексною є класифікація інвестицій, наведено в роботах І.А.Бланка [1]. Він використовує наступні ознаки класифікації інвестицій:

- об'єкт вкладення (реальні і фінансові);
- характер участі в інвестуванні (прямі і непрямі);
- період інвестування (довгострокові і короткострокові);
- форма власності (спільні, іноземні, державні і приватні);
- регіональна ознака (інвестиції за кордоном і усередині країни).

Ця класифікація дає реальне уявлення, на які цілі підприємство може направляти інвестиції, і характеризує його інвестиційний портфель. Це важливо, тому що саме оптимізація цього портфеля і є однією із серйозних проблем на підприємстві.

Важливим для ефективного використання інвестицій є їх структура, тобто склад по видах, напрямках використання і по їхній питомій вазі в загальному розмірі інвестицій. Класифікація інвестицій на підприємстві подана на рис. 1.

У процесі інвестування, що являє собою динамічний процес, відбувається зміна форм капіталу, а саме: перетворення початкових ресурсів в інвестиційні витрати і перетворення вкладених коштів у приріст капітальної вартості в формі доходу або соціального ефекту.

Сучасна теорія інвестицій заснована на роботах Гаррі Марковица, який на основі запропонованої математичної моделі формування оптимального портфеля цінних паперів і методів побудови таких портфелів, формалізував поняття прибутковості й ризику, запропонував моделі для інвестиційних задач і методи їх аналізу та рішення.



Рис.1. Класифікація інвестицій на підприємстві

Практична можливість застосування портфельної оптимізації розроблена В. Шарпом, який запропонував однофакторну модель ривка капіталів [9]. Вона побудована на основі принципу, який заключається в тому, що співвідношення між очікуваною прибутковістю й ризиком повинно бути таким, щоб жоден індивідуальний інвестор не міг одержувати необмеженого доходу від угоди. Теорія інвестицій припускає розробку та впровадження відповідної технології управління інвестиційними процесами, яка повинна забезпечувати єдність інтересів системи інвестування, включаючи:

- дослідження інвестиційного клімату на підприємстві;
- оцінку інвестиційної привабливості галузі, до якої відноситься підприємство;
- обґрунтування стратегії інвестування й інвестиційної діяльності підприємства;
- оцінку ступеня впливу інвестицій на фінансові результати діяльності підприємства.

Дослідження методологічних принципів інвестиційної діяльності підприємства з урахуванням змін економічних відносин показує, що сутність категорій капітальні вкладення й інвестиції не однакова. Це пов'язано зі змінами в сутності інвестиційних процесів, і тому деякі економісти [3, 5] стверджують, що поняття інвестиції є більш широким, ніж капітальні вкладення, тому що вони не збігаються кількісно і розрізняються якісно. Капітальні вкладення розглядаються як одна з можливих форм інвестицій.

Як свідчать роботи економістів [4, 7], капітальні вкладення виступають тільки в якості одного з елементів капіталоутворюючих інвестицій, а інвестиції – у вигляді двох складових: реальної і фінансової. Інвестиційна діяльність може розвиватися ефективно за умови збалансованої взаємодії цих складових. Це обумовлює необхідність регулювання інвестиційної сфери з боку держави, що повинно сприяти реальному інвестуванню і впливати на співвідношення інвестиційного попиту та пропозиції.

Дослідження процесу інвестиційної діяльності підприємства містить оцінку інвестиційної ситуації, інвестиційного клімату й інвестиційної привабливості. Інвестиційна ситуація визначається інвестиційною активністю підприємства й ефективністю інвестиційних процесів. Оцінка інвестиційного клімату здійснюється за допомогою аналізу результатів прогнозування соціально-економічної ситуації й екологічної ситуації в країні, регіоні. Інвестиційна привабливість обумовлюється сприятливою інвестиційною ситуацією й інвестиційним кліматом, наявністю переваг, які забезпечать інвестору додатковий дохід на вкладені кошти і зменшать ступінь ризику.

Інвестиційна ситуація підприємства визначається загальнодержавними та регіональними факторами, серед яких: інфляція; податкова, амортизаційна, валютна і митна політика; банківські процентні ставки, галузева структура регіону, зовнішньоекономічні зв'язки, географічне положення підприємства, рівень доходів, інвестиційна привабливість підприємства.

У трансформаційній економіці якісно змінився соціально-економічний механізм інвестування. Економічний зміст категорії інвестиції наповнюється новими сучасними формами залучення й руху ресурсів, а також відносинами між учасниками інвестиційного процесу.

Оцінка ефективності інвестиційної діяльності підприємства повинна враховувати стратегічні цілі розвитку, шляхи їхнього досягнення, забезпечувати можливість вибору найбільш ефективного варіанту з числа альтернативних інвестиційних проектів. Це відповідає положенням теорії ефективності, що забезпечує порівняльну оцінку відносно результату діяльності до витрат, що обумовлюють його досягнення.

Економічні обґрунтування інвестиційної діяльності підприємства дозволяють забезпечувати його поступальний розвиток, додаючи їй гнучкий, адаптивний характер, що необхідний в умовах невизначеності, і переборюючи негативні тенденції перехідного періоду в економіці. Важливим є проведення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості підприємства на основі ознак, які відображають найбільш важливі для інвестора сторони діяльності оцінюваного підприємства. Одним з методів оцінки інвестиційної привабливості є експертний метод, заснований на використанні думок фахівців підприємств. Основними ознаками, використовуваними для оцінки інвестиційної привабливості підприємства є: експортний потенціал підприємства; науково-технічний потенціал підприємства; стабільність ринку продукції, яка випускається; фінансова стійкість підприємства; тривалість виробничого циклу; необхідний обсяг інвестицій.

Ефективне здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві обумовлює необхідність оптимізації системи управління інвестиціями і формування відповідної структури управління. При цьому необхідно розробляти конкретні задачі для кожного підрозділу з чіткою сформульованими параметрами. Ефективність інвестицій визначається дієвістю системи управління інвестиційною діяльністю, яка повинна бути побудована на економічній основі та включати такі підсистеми: фінансово-кредитну, оподаткування, платежів за виробничі та природні ресурси, цінову, економічних стимулів та санкцій. У зв'язку з тим, що фінансування та кредитування впливає практично на всі етапи інвестиційного процесу, провідна роль належить фінансово-кредитній підсистемі. На процес інвестування впливає держава шляхом зміни відсоткової ставки за кредит. Це може підвищувати або знижувати попит на інвестиції залежно від конкретних умов розвитку економіки.

Важливе місце серед систем управління інвестиційною діяльністю належить підсистемі оподаткування. Податкова система для учасників інвестиційної

діяльності будується на основі відповідно Закону України. Важливим елементом системи управління інвестиційною діяльністю є система платежів за виробничі, природні та інші ресурси, яка повинна мати стимулюючий характер.

Цінова підсистема передбачає розробку цін, їх видів, структури, величини, динаміки змін, а також процесі ціноутворення як способ, правила встановлення, формування нових цін та змінювання існуючих.

Організація інвестиційного процесу на підприємстві ґрунтується на інвестиційній політиці, яка передбачає цільові настанови в галузі інвестицій і механізм його реалізації.

Інвестиційна діяльність підприємства здійснюється з урахуванням його мети і цілей інвестора та має забезпечувати відповідність між рівнем прибутковості і ризиком вкладення капіталу. Крім того, необхідно забезпечити ліквідність і здійснити мінімізацію фактора ризику на основі формування диверсифікованого портфеля інвестицій.

З огляду на нестабільність економіки і той факт, що підвищується ризикованість інвестицій, існують серйозні труднощі в розробці довгострокових інвестиційних програм, необхідно проводити ретельний аналіз і розробляти перспективні плани вкладення коштів.

Враховати в процесі планування всі тенденції і зміни економічної ситуації неможливо, тому доцільно враховувати альтернативні варіанти розвитку інвестиційної діяльності й можливість їх адаптивної зміни на основі розробки організаційно-економічного механізму прийняття інвестиційних рішень в умовах ризику і невизначеності. Розвиток інвестиційної діяльності стримує відсутність достатньо обґрунтованої нормативної та законодавчої бази.

Величезне значення для підприємства має оцінка збуту продукції, яка користується довгостроковим попитом на ринку. Це вимагає серйозних маркетингових досліджень, проведення яких дозволяє підприємству укласти конкретні договори на постачання з визначенням термінів, обсягів і цін. При цьому необхідний детальний аналіз виробничого процесу по випуску такої продукції, яка включає аналіз виробничої програми, розрахунок її трудомісткості, розробку графіка потреби в ресурсах. Випуск продукції, що має довгостроковий попит на ринку, обумовлює посилення ролі новітніх технологій, в тому числі й інформаційних, технічного відновлення основних виробничих фондів і якісне поліпшення його використання. Це, у свою чергу, вимагає оздоровлення амортизаційної політики, без якої в сучасних умовах неможливо відновити рівень виробництва і вийти з економічної кризи, бо амортизаційні відрахування є внутрішнім інвестиційним джерелом підприємства.

IV. Висновки

Економічну базу для виходу економіки країни з кризи може забезпечити реалізація інвестиційних проектів з розвитку реального виробництва. Однак, як свідчать результати досліджень, більшість підприємств не розробляють стратегію власного розвитку з урахуванням вимог ринкової економіки. Це негативно позначається на прийнятті рішень потенційними інвесторами в зв'язку з великим ризиком втрати коштів через незахищеність прав власності, незадовільні системи управління, непрозорість фінансового стану підприємств.

Література

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. К.: Эльга –Ника центр. 2001. - 448с.
2. Гриньова В.М., Каюда В.О., Лепейко Т.І., Каюда О.П. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності. Монографія. / За заг. ред. Гриньової В.М. – Харків: Вид ХДСУ. – 2002. – 464с.
3. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. – К.: Наукова думка. – 1998. – 390с.
4. Кріль Ю.Я. Інвестиційне проектування: проблеми, шляхи розв'язання. – Харків: Основа. – 2000. – 224с.
5. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капитальных вложений. – М.: Статистика. – 1971. – 506с.
6. Пересада А.А. Основы инвестиционной деятельности. - К.: Либра. – 1996. – 432с.
7. Структурні зміни та інвестиційні проблеми української економіки. К.: Лібра. – 1994. – 86с.
8. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: Навчальний посібник. - К.:КНЕУ. – 2000. – 160с.
9. Шарп У., Александер Г., Бэйли Дж. Инвестиции / Пер. с англ. М.:ИНФРА-М. – 1997. – 1024с.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2011 р.



ТОВ "ДКС Центр"